

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4.

У Сомбору, 10. Априла 1887.

Год. XIX.

НЕКОЛИКЕ БЕЛЕШКЕ ЗА ИСТОРИЈУ ПЕДАГОГИЈЕ У СРБА.

Од Владимира Крисића.

I.

Косма Јосић.

Косма Јосић, најпре српски учитељ у Пешти, а после професор препарандије у Св. Андрији, родио се у Сомбору 1765. где му је отац Димитрије Јосић био свештеник и парох св. предтечеве цркве. Писао је књигу: „Разглагоствіе междѣ оучениками Космы Јосина оучителя пештанскаго, абноторжествобанномъ 28-го Августа 1794. полгод. — дѣтномъ испыткѣ держанномъ г. Стефана Новаковичъ.“ У овој се књизи разговарају три ученика: Натанаил (Стефан от Ратковић), Силуан (Стефан Јорговић) и Петар (Јован Мушкатиновић), како ће провести школске празнике. Натаил се радује, што је прошао испит, те ће се сад моћи играти до миле воље. Школске је књиге, вели, побацио, и не ће у њих целе вакације завирити. „Ортепическаа, просвѣдическаа и шрографическаа прабила и Библію“ ће за четврт часа да заборави. Силуан не мисли се тако веселити за време одмора, да му весеље буде од штете. Истина, ни он не ће увек седити код пећи; али ће и учењу да жртвује неколико часова, те ће понављати оно, што је учио; тако ће му се дух да образује и мало по мало да обогати умним капиталом. Натанаил се труди, да би доказао Силуану пословицом: „Все имать свое время“, како је сад прошла ора учењу, а настало време игри. Петар пристаје уз Силуана, који вели својим друговима, да све долази од навике, и после прелази, тако рећи, у крв. Опанчар, који цео дан седи на свом трношцу, па шије, кад се дигне, одмах по том жели да седне. За човека, који је навикао да једнако којекуда тумара, права је мука дуго седење. Тако је и ученику, који се навикао да непрестано скаче по улицама и да се игра,

право кићење, кад мора два сахата у школи да седи. За то ваља сваки ученик тога злог обичаја да се отресе, па да не заборавља за време одмора да понови оно, што је учио преко године; а кад и кад допуштено му је и да се игра Силуану је највећа сласт, да све добро запамти, што је у школи објашњавано; кад су родитељи и учитељ с њим задовољни; а то уживање сто пута више вреди од онога, што га осећају беспосличари. Пошто је Петар укорио Натанаила ради његова неупутна говора, и обојица се од њега с презрењем окрену, Силуан позове Петра, да му учини радост и да дође к њему, јер му је отац његов допустио, да позове к себи једнога доброга друга својега, те да се сладе забавама, које им је отац приуговорио. Петар и Силуан пружају један другом руку и од радости бију ногама о под, кличући: „Зкло докpw“ и „пойдемз, пойдѣмз!“

Јосић је исте године написао правила за своје ученике под насловом: „Правила честногз окхожденія ради свои оучениквѣз. В Виѣннѣ 1794.“ Многозаслужни Ст. Новаковић помиње у својој Библиографији код тог дела, а под бројем 143. ово: „Шафарик, стр. 441, наводи, да је ово оглашено у Шедијеву Zeitschrift v. u. f Ungarn Bd III. Heft 1. стр 63 64, где се види, да је тај исти писац писао још „Разговоре са својим ученицима од године 1794. и 1796., па по том позиве на испите два пут преко године.“ Ја, истина, немам при руци дела: „Paul Jos. Šafarik's Geschichte des serbischen Schriftthums. Aus dessen Handschriften herausgegeben von Josef Jiriček, Prag 1865“, нити оног другог дела, да бих могао упоредити с њима поменуте речи Ст. Новаковића, коме ипак верујем да тако пише у Шафарикову и Шедијеву делу; али ја с поузданошћу могу тврдити, да К. Јосић 1794. и 1796 није штампао никаквих „Разговора са својим ученицима“; него ће бити, да се мислило на исто дело, које Ст. Новаковић помиње одмах испод „Правила честногз окхожденія“ под бројем 144. и које сам горе навео, то јест „Разглаголствіе междѣ оучениками Косма Јосича“ и т. д А и „позива“ на испите он није штампао. Него је било „Назначеніе оучекныхъ предметвѣз 42 оучениквѣз въ націоналномъ славенно-сербскомъ нормалномъ училищи пешанскомъ, чрезъ полгода. — зимное теченіе,“ штампано 1794, које делце такође помиње Ст. Новаковић под бројем 145. То је потоње „Осмотреније“ или „Преглед предаваних наука,“ што је тада било место садашњег наставног плана.

Године 1805 изашла су попуњена привила Јосићева с насловом: „Правила оучилишнаа вновоеправленнаа ради прелюбезныхъ оученикшез во оупотребленіе слаб. сербскихъ народныхъ оучилишз изданна тшаниемз Космы Јосича, кралевскагш, славено-сербскагш оучилища пештанскагш, во оучебномз крѣзѣ пожѣнскомз оучащася юности и кандидатгвз кз званію наставническомъ народнагш оучителя. Второе изданіе. (Дѣна безз преплета з кр.) Вз Бѣдинѣ градѣ, пис. врал. вс. Пешт 1805.“ На 8-ни 16 стр. Овај наслов узео сам из Библиографије Ст. Новаковића, који код тога делца помиње ово: „Друго издање 1815, а треће 1820. У књизи су правила, по којима се ваља владити ђацима и неколике школске молитве.“ А стоје речи самога писца, који вели, да је „второ изданіе“, онда није изашло друго издање 1815. Ст. Новаковић има забележен потпун наслов истога дела под 1808, број 337. Код тога издања пише опет овако: „Ово ће бити *друго издање*. Штампано црквеним словима. Шафарик није знао за ово издање и за то спомиње *треће од године 1815.* као друго, а четврто од 1820. као треће“. Видели смо, да је друго издање Јосићевих правила изашло 1805., и да не стоји оно, што је најпре по Шафарику рекао Новаковић: да је оно штампано 1815. Али, ево, не може ни то бити истина, да је друго издање штампано 1808, јер то је треће издање. — Сва та пометња дошла је отуда, што на два издања, 1805 и 1808, стоји „друго издање.“ Дакле: оно издање од 1815. заиста је друго, а оно од 1808. треће; по том је 1815. штампано четврто, а *цето* издање тога дела изашло је 1820. године.

И у поезији се Јосић огледао. Године 1804. написао је: „Брачное пѣніе, имже можно вз немз чистѣю любовь сохраниити. Космы Јосича вз кралевскомз училици пештанскомз народнагш учителя твореніе. Вз Будимѣ градѣ. Писмены кралевскаго університета 1804., на 8-ни 8 листа*). По том је 1814. издао „Зокраніе нѣколикихъ рѣчѣй“ (у Будиму). А 1829. штампана је опет једна песничка његова радња с насловом: „Пѣснопѣніе пресвѣщеннѣишемъ и високодостойнѣишемъ Господинѣ Стефанѣ Степановичѣ, православномъ епископѣ Бѣдимскомъ, при торжественѣ инсталлацији (мѣсеца маја 7. а. в. к. а. лѣта Христа) в. Г. О. на престолѣ богоспасемыа епархіи Будимскои, спѣвано Космы Јосичемз, предуготовническихъ народныхъ оучилишз кралевскимз професоромз. Издано же Г. Стефаном Гарка, храма рождества Богородицы за нынѣ попечителемз Балаша Барматскаго. Вз

*) То дело није забележено у Библиографији Ст. Новаковића.

Будинџ градџ, писм. крал. всеунил. Пештан. 1829. год., страна 8,
на в. 8-ни.

Учитељевање је отпочео Јосић 1788. у Пешти, где је живео у пензији после 1830. За њ се прича, да је био човек врло даровит и ваљан учитељ.

О ВАЖНОСТИ МОРАЛНОГ ВАСПИТАЊА.

(Продужење.)

Уливати треба деци љубав к истини, поштењу и искренности. Наклоност к томе већ се налази у деце, само је треба одржати и развијати. Не треба дакле дечију невину простосрдачност изсмевати, него је треба чувати, да се притворности, лукавству и ласкању не приволе. На жалост ће временом нужда многу децу научити, да све не кажу што мисле, али тешко и њој и нама, ако њу противно ономе учимо, што мисле. Човек, који се у детињству лукавству, притворству и ласкању навикао, коме се те страсти као најважнија правила мудрости и финоће хвалила, тај ће скоро свагда шкодљив, или бар несносан члан друштва бити. Он ће се тим лукавству и превари навикнути и у својима разговорима и радњама са другима без размишљавања онакима мајсторијама послужити, које нису изрично законом забрањене. Он ће бити у својима пресудама врло превратљив, те ће данас хвалити и узносити оно, што је јуче кудио и презирао. Он се не ће никад смети усудити неумесним радovima противити, особито онда, када то од оних особа произилази, које он као ласкавце упознаје. Он ће на последку за право пријатељство неспособан бити, а какву утјеху у животу и какве чисте радости он с тим губи?

Зар се не тужимо непрестано на погрешке и недостатке дружевног живота? Па за што да се то хоће на будући нараштај да кривим васпитањем пренесе? За што се то хвали деци и младежи као добро својство и као добродјетељ? За што се осуђују деца, када истину кажу, или када мисли свога срца откривају? За што се похваљују и награђују са особеном пажњом и љубављу, када се улагивати знају? Ту погрешку треба јако избегавати. Не треба спремати децу за подле ласкавце, него за слободне и племените људе, који су свесни свога човечанског достојанства, који истину више свега другог љубе и не плаше се истину рећи, када им дужност, или срећа других људи захтева. Верујте ми, да још није ни један искрен и поштен чо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

век жалио, што је непријатељ свију притворности и ласкања. Али са друге стране треба децу од брбљавости сачувати. Учити их треба, да у својима говорима и пресудама размишљавањем дјелу ступају. Показати им ваља, да многе незгоде с тим себи и другима проузрокују и да друштву теретни постају, када хоће, да све сама говоре без размишљавања, што им на ум дође. Навикнути треба децу ћутању у погледу онакових ствари, које нам дужност забрањује на јавност износити. Поверити им треба гдекад какву незнатну тајну и опробати их: је су ли је у стању сачувати, па ако су, онда им своје признање изрећи.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКИ ЗАПТ.

Под школским заптом разуме се свеза васпитне цели с наставом, или сви они учитељеви поступци, помоћу којих запт васпитно упливише на дете. По томе у запт спадају сва она поступања, којих је цель: чувати васпитанике од неморалности и неуредности, одржавати међу њима потребан мир и ред, религиозно-морално усавршавати их и привикавати на пристојно владање, пажњу и приљезност.

Својства доброг запта. Од ваљаног запта се иште, да у васпитном правцу, — не редарски — мудро, — не својевољно — и природним — не измајсторијаним — начином утиче на моралност, ред, мир, пажњу и приљезност васпитаника. Ваљан школски запт оснива се на учитељевом психолошком и практичном знању, његовој умесној увиђавности и вештини.

Запт се показује у духу наставе. Дух наставе зависи од учитељевог и ученичког расположења, начина мишлења и рада, те по том се може судити: какав запт влада у којој школи, — а добар запт је тамо, где дух побожности, послушности, веселости и радиности господари. У запт спада религиозно-морално васпитање, одржавање реда, мира и пажљивости и побуђивање на приљезност.

Веома је нужно, да се у школи и на дечије религиозно-морално васпитање брига полаже, јер школа, ма да неки држе, да је тек за то, да разум изоштрава и да намет богати знањима, треба да је уједно и васпитни завод и најглавнију цель — усавршавање целог детињег бића, управљавање наклоности иу на све оно, што је свето, племенито, узвишено, истинито, добро и лепо — ни за тренутак није слободно пренебрегнути. Они начини и она средства, помоћу којих може учитељ да води религиозно-морално усавршавање, излажу се у педагогији, овде пак ваља само споменути, да се учитељу у погледу религиозно моралног васпитања препоручују: 1. школске молитве, 2 религиозна ведбања, 3. ученичко владање како у школи, тако и ван школе, једном речи све оно, што може да упливише на њихов моралан живот.

У одржавање школског реда спада: 1. уредно и тачно похађање школе како од стране учитеља, тако и од стране ученика, 2 умесна по-

дела и употреба времена, што је одређено за наставу, 3. обележење места појединих ученика, 4. уредно држање учила и 5. надзиравање на ред.

Што се тиче похађања школе, учитељ је дужан у школу бар на четврт часа пре почетка за наставу одређених часова доћи, да наставу започне и сврши, како час куцне и да се потруди, да својим настављањем и родитеље и децу у толикој мери одушеви, да неизвињена изостајања изузеци буду. Узроци дечијег изостајања од школе могу бити: 1. учитељева немарност, неувиђаност и суровост, 2. родитељска немарност и небрига, 3. дечије бежање од школе, 4. болест, 5. сиромаштво, 6. нуждан посао. Ове узроке отстрањује: 1. побуда учитељева, школског одбора, свештеника и других школских власти, кад заједнички дела, 2. учитељева увиђаност, учитељев благ начин поступања и његова љубав према учитељском позиву, 3. често и пријатељско долажење у додир с дечијим редитељима и навођење ових, да увиде потребу учења, 4. у договору с родитељима опредељени поступак за ученике, који бегају од школе, 5. управљена брига на одржање дечијег здравља, 6. установљење друштава за школовање, 7. настављање рано у јутру у време великих пољских послова, 8. приморавање на уредан долазак у школу, кад је то за одржање реда потребно.

(Наставиће се.)

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

III.

(Натављено.)

Учитељи народне школе именује и поставља земаљска влада и издаје му декрет. Именовање је за „учитеља“, „намјестног учитеља“ и „помоћног учитеља.“ У почетку намјештала је влада учитеље између подчасника, међу којијем се ушљед мобилизације нашао приличан број учитељ. приправника и који учитељ. Још су довађани учитељи из Хрватске и Славоније а и из Далмације уговорно са тамошњијем држав. областима. И данас још попуњују се редови учитеља овијех школа из монархије; на ове године почела је влада да намјешта и свршене приправнике своје пренарандије у Сарајеву. Ове приправнике поставља она погледом на степен садашње њихове спреме само као намјесне и помоћне учитеље. Учитељ је јевни службеник, па стога су и сви његови званични одношаја удешени аналогно чиновничкијем прописима. Њему је осигуран приступ и достојно уважање у чиновничкијем круговима и друштвима.

У декрету су му нормирана његова берива: плата, стан (станарина), дрва, врт, а по негђе и награда за појање. Берива та нису класификована ни као у провинцијалу, нити као у бившој крајини Хрв. и Славоније. Плата је учитеља по котарскијем мјестима, варошицама и селима по 500 и 600 фор. а по окружнијем градовима већином по 800 фор. Станови су или у нарави, или се добије станадина саразмјерно према плати и одношајима у мјесту. Дрва је по 10 метр хвати, или мање (према климатскијем одношајима) или пак општета. Чини ми се, да се за стан и огрев одмјерава општета са 25% од редовне плате. (У Хрв. и Славонији уздишу и за мјером од 20%). Ако нема посебног врта за учитељеву по-

требу, мора му се допитати довољан комплекс школ. врта; уз то му се принуштају на расположење и сви плодови школ. врта. Установа доплатака и мировине за учитеље још не постоји, али пошто је већ закон о мировини осталијех чиновника и учитеља средњијех и њима успоређенијех завода већ у живот ступио, то је близу та нада, да ће и учитељи основнијех школа наскоро доживљети и ту благодат, коју с највећим правом и заслужују.

Пошто је учитељ добио декрет о именовању, креће се на своје ново мјесто опредјељења или о свом трошку, или уз дјеломичну потпору, или потпуну путну отштету из државнијех средстава. Пошто положи код котарске области или њене „expositure“ (као полукотарска област у ком другом мјесту постраног котара) званичну заклетву, буде уведен у службу. Осим редовнијех школскијех дужности дужан је учитељ ове школе да обавља још и дужности појца (оргуљаца) и то на темељу обичајног права и потребе у дот. мјесту. Ће у мјесту постоји још и професионална школа ове или оне вјероисповјести, ту односно комунални учитељ нема споменуте црквене дужности. Вриједнима и рвним учитељима издаје влада награде и ренумерације, али и строго поступа са немарнијема и особито са онијема, који би се огријешили о установе школ. система. Влада још и премјешта учитеље, или по потреби службе, или за казну. У првом случају, ако се не иде на већу плаћу, добива се потпуна путна отштета, а у другоме случају иде се на свој трошак. Учитељице су у свијем доходцима изједначене са учитељима. Али ипак постоји велика битна разлика међу учитељима и „намјесним и помоћним учитељима.“ Дочим код првијех уплив котарскијех области у педагог. дидакт. пословима имаде само опажајућег и примјеђујућег значаја, дотле ови други подлеже много већем упливу, те морају да почетком сваке школ. године подносе областима на преглед и одобрење свестран наставни план, израђен за поједине предмете у појединијем мјесецима, седмицама, данима и сатима, за сваки разред, преко цијеле школ. године.

Управу и надзор овијех школа воде у првом реду котарске области и експозитуре или саме непосредно, или пак посредно по делегираним органима политичке општине. Но ово друго мало ће да је у живот приведено, што ни мало не шкоди брзом и крепком развићу школа. (Позната је ствар, како н. пр. многе школе по Хрватској и Славонији јадикују и пате се немара, неразбора и маћехинског поступка својијех господараца, политичкијех општина.) На којој је школи више учитеља, ту је један од њих „управитељ,“ који онда извршује послове ближе школ управе и администрације. На школама по окружнијем градовим учитељима управитељима то је право нарочитом наредбом осигурано. Ту пак котарска област извршује виши надзор школе. Даље пак инштације јесу окружне области и земаљска влада, која на ту цијељ имаде нарочитог школ. референта. Но изгледа, да ће се кашње увести потпун струковни надзор школа, чини ми се сличан ономе у Далмацији. У овоме питању као да има један јасан знак, који потврђује моју горњу оставку. Учитељ-управитељ у Бијељини, носи наслов: „Котарски надучитељ.“ Према томе ће влада у будућности (док се умножи број школа) бити за сваки котар постављен „котарски

надучитељ,“ који би фунгирао као управљајући учитељ школе у котарском сједишту, а уједно био и надзорник школа у истоме котару и референт код котарске области у школском пословима. Даље би се ваљда поставили окружни школ. надзорници и један земаљски школ. надзорник, који би се изабрали између напреднијих учитеља основних и средњих школа. Ако се ове ово збиља приведе у живот у истину, то ће се онда народно осн. школе у Босни-Херцеговини моћи поносити својом врло добро погођеном и удешеном стручном управом и надзором, који ће их брзо и темељито водити великом развићу и напретку.

Као што се из свега, што је досад наведено, види, службени положај учитеља народне основ. школе сасвим је дозвољан. У своме званичном раду он, истина, зависи само од земаљске владе и њенијех органа, али зато ипак на његов службени, а особито пак на његов друштвени положај јако утичу и постојећи изванредни политички и вјерозаконски одношаји у овој земљи, према којима он, хтио не хтио, мора да у неколико свој рад и понашање удешава. Криво схваћен положај и криво положен рад учитеља може овђе да створи њему у службеном положају по коју врло замашну тегобу, а у ванслужбеним одношајима доста немилостивог искуства. Зато је неопходно нужно, да учитељ води о томе потпун и озбиљан рачун. Њему је нешто мучније освојити срце и љубав народа ове земље, него ли је то могуће његовом другу на српској народ. основној, или којој другој вјероисповедној школи. У мјестима, где прије никаква школа постојала није, иде му у томе погледу још добро, — али мучни је у мјестима, где постоје још и конфесијоналне школе, а још горе тамо, где је народна основна школа поникла можда на рушевинама угасле српске народ. школе. Сва вјештина и врсноћа његова у служби, па и најизреднији такт његов у друштвеном опхођењу неће му стећи потпуног грађанског права и љубави у срцу и дому овога народа. Све је некако страшно као туђин, предусретан привидном симпатијом, а у истини нажен само са захтјева друштвене куртоазије. У томе ће се положају налазити он још дуго и дуго, налазити све дотле, док вријеме и други утицаји неизгледе и неуравњају те изванредне политичке и вјерске одношаје у овој земљи.

Но зато ипак и учитеља ове школе запала је врло мучна и тешка, али уз то још и врло замашна и значајна задаћа у просвјетном питању ове земље. Јер заиста — голем је значај и важност ових школа по наш народ. И ако православни дио нашега народа ове земље већином сматра те школе као институцију противну и опасну његовијем националнијем и можда вјерскијем интересима, то ипак опште основне школе у овој земљи не стоје спрам њега под нипошто онако као н. пр. опће учке школе у Хрватској и Славонији спрам тамошње његове браће. Док оне н. пр. служе искључиво само интересима хрватске народности, а много и римокатолицизму — дотле ове у Босни-Херцеговини иду сасвим другијем правцем. Како се мени чини, и о чему сам ја потпуно убјеђен, оне су и данас, а док се још у нечем боље прилагоде овђешњијем приликама, биће још и већма једини и главни фактор, који ће, сабравши око себе подмладак свијех трију вјера једнога народа, бити у стању: да на велику нашу

срећу izgлади и поравна оне ужасне противности, које су кроз толико вијекова са разлике у вјери и осјећајима народ ове земље уиронашћивале.
(Свршиће се.)

ПОПРАВЉЕНА КОЊОВИЋЕВА КОШНИЦА.

Ових дана добих од својега пчеларскога пријатеља Стевана Коњовића кошницу, коју је он сам конструјисао и исправио по мојим примедбама, које су изашле у овогодишњем „Годишњаку“ и у лањској „Хрватској Пчели“. Има већ доста година, како пчеларим, и доста ме је стала пчеларска пракса, док сам стекао себи правога практичнога знања о ваљаности ове или оне кошнице. По повизама пчеларским немачким и делима пчеларским немачким, кад би се човек управљво, неби могао доста паметан бити, да би могао изабрати ову или ону кошницу као најбољу, као најпрактичнију. Сваки Циганин свога коња хвали. Тако и Немци, сваки своју кошницу хвали, а имају кошница, хвала Богу, као пчурака. У Немце пчеларе ушла је та манија, да сваки, који је јуче почео пчеларити, одмах гледи да какву нову кошницу конструјише, па онда удри сваки у хвалу, у сва звона о својој кошници. Тако сам се ја више пута преварио, наручујући хваљене немачке кошнице. Да боме, за првих година мојега пчеларења обузет сам био страшћу, да сваку хваљену немачку кошницу себи набавим, док нисам дошао к себи и увидео, да Немци имају страст за нове изналаске, те да ти њихови изналасци не вреде много. Нека Немци изумевају кошнице какве знају, ми се на то више обазирати не ћемо. Ми треба да имамо пред очима, како би се умно пчеларење, та врло корисна грана економска, могла подићи у нашем народу. Да се умним пчеларењем долази до веће користи, него старим начином, којим смо до сад пчеларили, о томе не треба ни трошити речи више. Сад је само питање, како да се умно пчеларење рашири по нашем народу. Умно се може пчеларити само покретним саћем. То је дакле главно, што је изумео Ђерзон, а кошница може изгледати, како хоћеш. Али то није доста казати нашим српским сељацима: пчеларите покретним саћем. Кошница са покретним саћем, као што је Немци граде, кошта много. Једна таква кошница кошта шест до седам форината.*) Је ли могуће дакле са таким скупим кошницама раширити умно пчеларење међу српске сељаке? Ја мислим да није. Да се умно пчеларење рашири међу српске сељаке, није довољно само казати да купују кошнице са покретним саћем, него ту треба њима, пружити такве кошнице, које ће бити најјефтиније или другим речима, које они могу сами правити. С таким се само кошницом може раширити умно пчеларење међу српске сељаке. А осим тога та кошница мора бити што једноставнија, што простија, тако, да сељак на први поглед мора схватити, како се ради око такве кошнице. Дакле, да се умно пчеларење рашири међу наше сељаке, мора бити: 1. Кошница са покретним саћем. 2. Мора бити јефтина т. ј. мора бити таква и од таковога материјала, да је може сам сељак начинити. 3. Мора бити једноставна,

*) Коњовићева кошница вреди 4 форинта, и може се код њега добити по ту цену.

проста, да сељак може од по муке око ње радити, а да се и пчеле при радњи много не узнемирују. Са оваком кошницом можемо сигурни бити, да ће се умно пчеларење сваким даном све већма и већма ширити. Мени су познате данас три оваке кошнице, које одговарају овим изложеним захтевима, а то су: 1. Американска кошница, која се већ прилично разширила међу наше пчеларе. 2. Орлићева кошница, о којој сам већ писао и препоручивао је и 3. Коњовићева кошница, која је сада пред нама и која је сестра Орлићевој кошници.

Г. Стеван Коњовић, учитељ у Сомбору, послао ми је још пређашње године Јулија месеца своју кошницу, која ништа друго није, него усавршена Гравенхорстова кошница. Ма да Немци хвале Гравенхорстову кошницу, и неки је уздижу до небеса хвалом, ја ипак велим, да је то једна од најнеспретнијих кошница, око које је врло тешко радити. Ту неспретну кошницу дотерао је Коњовић, да се око ње највећом лакоћом може радити. Најпрактичнија је кошница американска, а Коњовић је Гравенхорстову кошницу поамериканио. Оквири се дакле у Коњовићевој кошници ваде на поље, као и у Американке одозго, и то врло лако, као и у американској. Коњовићева кошница изгледа по мојим примедбама исправљена овако: Оплетена је од рогоза, горе је у врх на свод, као Гравенхорстова, висока је 50 цм., дугачка је 34 цм., широка је 27 цм., висина оквира износи 42 цм., ширина оквира 24 цм. Кошница се одозго отвара, има заклопац на свод, који је дубок 19 цм. Оквири су округли горе као и Гравенхорстови, не прибадају се клинчићима, него изнутра с једне и с друге стране кошнице има по једна дашчица, која је широка 53 мм. и дебела 11 мм. Свака та даска има осам жљеботина, колико и оквира има. У те жљеботине долазе оквири, да се не разиђу. На средини кошнице има преграда од даске, која дели кошницу на плодиште и медиште. Та преграда додирује лето у сред среде, тако, да пчеле могу улазити или у плодиште, или у медиште. Наравно, да ће пчеле, кад препуне плодиште црвима и медом, морати улазити и у медиште, где нема матице, и напунити га медом. Кад се пчеле скањују да улазе у медиште, онда ваља само из плодишта у медиште један оквир с леглом метнути, на ће се одмах навикнути, да и у медиште улазе и у ћелице мед истоварују. Овим што је г. Коњовић метнуо преграду у средину кошнице, удешена је сад ова кошница за све крајеве, јер без преграде може само бити добра за оне крајеве, који имају само јесенску пашу. У јесен ако и има у кошници преграда, мора се извадити, јер би било погрешно држати је из ових разлога, што сам их навео у опису Коњовићеве кошнице, како је први пут конструјисана. За време пролетње и летње наше може се у Коњовићеву кошницу преграда од даске заменити и решетком Ханемановом, ако би ко хтео. Дно је Коњовићеве кошнице отворено. Ако би ко сумњао, да му не би матица прешла са свим доле преко преграде из плодишта у медиште, може на дну кошнице танку дашчицу прековати, те тим је са свим осигуран, да му матица из плодишта не може никуд. Пре је било лето узвишено над патосом 11 цм., а сад је спуштено скоро са свим над патосом. Тим је кошница добила већу вредност из наведених разлога у опису Коњовићеве кошнице, како је први пут конструјисана.

Заклопац је на кошници дубљи и затвара се тако добро, да се не може боље ни желети. Коњовићева кошница дакле како је сада по ново конструјисана, мислим, да одговара свима захтевима умнога пчеларења и да је лепа будућност ишчекује, особито кад се узме на ум, да је поред све њене практичности могу сељаци још и сами правити. Ово је последње врло важно, јер баш од тога зависи хоће ли се и у нас подићи умно пчеларење. Мени не остаје дакле ништа друго, него да сваком пријатељу пчеле и правом пчелару препоручим искрено Коњовићеву кошницу. При оцени ове Коњовићеве кошнице морам на послетку казати да писам имао пред очима ништа друго, него бољитак и напредак нашега народа.

Карловци.

Јован Живановић.

ДОПИС ИЗ ЈАМЕНЕ.

Освећење школске заставе у Јамени.

Дана 2. Фебруара ове године ималисмо ретку свечаност. Осветисмо школску заставу. Литургија је била дивна, онаква, како само наш свештеник г. Дамјан Јеврић уме служити. По заамвој молитви поче освећење школске заставе. Кум је био Лазар Ковачевић, ратар из Јамене. По свршетку освећења узе г. парох школску заставу од кума и предаде је овоместном г. учитељу Чедомиљу Вукајловићу од прилике са овим речима:

Господине учитељу!

Прими ову заставу, ово обележје српске просвете. Прими је освећену. Сачувај је онако чисту и неоскврњену, као што ти је ја, смерни слуга Божији, предајем. Подигни је високо, да ти твоја мала војска из далека види оно знамење, око кога ће се скупљати, да војује против мрака и незнања. Господине учитељу! Држи је чврсто и немој клонути духом. А кад ти тешки дани дођу, ступи у своју школу, уђи у свети храм, погледај на слику првог српског просветитеља светога Саве, погледај на свети иконостас, погледај на распетога Христа Спаситеља, погледај на школску заставу, ту ћеш наћи крепости и снаге.

Ево ти је предајем. Буди заставник онаки, како те народ жели.

Драга децо моја! Ви сте наши насљедници. Ви сте будући српски народ. Ако будете ви честити, ми ћемо се и у гробу с вама поносити.

Децо моја! Ваши родитељи постарали су се за вас. Предадоше вам ево и ово ваше свето обележје, ову дивну заставу, да вам буде звезда преходница. На зстави овој лик је светога Саве, заштитника српске просвете — и светога Ђурђа, заштитника ове српске општине. Децо моја! Видите ове две траке. На једној стоји златном жицом извезено: „Српској деци,“ а на другој: „Учите!“ То вам ваши родитељи саветују, а и ја као ваш свештеник упућујем вас, а ваш г. учитељ упућиваће вас, да тај савет увек испуњавате. И кад будете ви, драта моја децо, испуњавали те наше савете, ако се будете вољно скупљали око овога дивнога знамења, онда вам могу у напредак прорећи, да ће српска просвета доћи на онај ступањ, на ком је била и на који треба да дође.

Драга браћо моја! Хвала вам, да сте се одазвали позиву г. учитеља и нашега свештеника; жалити не ћете, што сте тај мали трошак учинили.

Посљедице ви не ћете можда видети, али ће ваша деца бити сретна. Хвала вам још једанпут! Господине учитељу! Још једанпут ти кажем, ево ти заставе, високо је држи, Бог ти, а душа ти!

На ове речи г. пароха, учитељ је одговорио од прилике ово:

Пречастни Господине!

Ову данас новоосвећену школску заставу, коју ми предајете у руке, примам, и српску Вам веру дајем, да ће ми најсветија дужност бити, да ову заставу одржим чисту и неоскврњену, и да ћу под њеним закриљем школску децу најсавесније, по законима школским, на задовољство народа свога васпитавати и изображавати. Ја ћу ову заставу високо држати, да је српска деца из далека виде и да се скупљају око ње, како би се просвета, оно опште добро свију народа, свуда раширила и наш народ уређила. Живели браћо! Ја ћу своју дужност чинити.

После ових говора, запева г. парох дивну песму: „Слава тебје показавшему нам свјет,“ а кум Лазар Ковачевић понесе школску заставу напред, и сви присутни упутисмо се у највећем реду у српску школу. Звона брује, а топови грувају. Народ плаче, видећи дивну славу српску. У школи је г. парох уз суделовање г. учитеља осветио водицу. Враћајући се натраг у св. цркву уз дивну песму светоме Сави, коју је певао цео народ. У св. цркви предложи г. парох, да се у успомену освећења школске заставе устроји фонд за срп. школску библиотеку у Јамени.

Ови су приложници:

Лазар Ковачевић, као кум, даде једног брва од четири године, десет фор. и једног јунца од три године, Милић Даниловић 30 фор., Цветин Ковачевић 5 фор., Д. Јеврић парох 2 фор. По 1 фор.: Ч. Вукајловић учитељ, Владислав Ненадовић, Драгиња Павловић, Димитрије Чукић, Младен Стојановић, Живан Јанковић, Јован Спајић, Срета Дрезгић, Живан Даниловић, Јован Божић, Живан Секулић, Ђока Николић, Иван Стојановић, Јоса Трцонић и Тадијан Расотруновић. По 50 новч.: Ђока Јовановић, Милован Вечић, Теодор Радак, Живан Иконић, Јован Тимарац, Божа Тимарац, Веча Вечић, Сима Бекић, Григорије Радованов и Сима Ковачевић. У храни: Мата Пољак 20 ока жита, Милован Сладојевић, Милован Михајловић и Станко Сладојевић сваки по 10 ока жита.

После подне око 3 сата састалисмо се нас неколико пријатеља у школи, да у пријатељском договору прославимо тај за нас редак дан. И два брата римокатолика посетише нас. Веселе је кратко било. Проведосмо у пријатељском разговору и певању српских црквених и народних песама. Наша два брата римокатолика тако су била усхићена, да су изразили своје жалење, што и код њих таквих свечаности нема.

Школску заставу је правила књижара Луке Јоцића и др. у Новом-Саду за 120 фор., којој се особито захваљујемо на солидној и тачној изradi, те је свима нашим српским општинама топло препоручујемо.

Приложници ове школске заставе било је све српско становништво у Јамени. Људи су давали на ту цел новца и хране, а женскиње у убрусима и платну, које је у новац претворено.

У Јамени 23 Марта 1887.

В.

*Доброволни прилози за сиромашне ученике и ученице приликом
приправничке беседе на Св. Саву у Сомбору држане.*

Преошвештени г. Ђорђе Бранковић владика темишварски 10 ф.
Пресветли г. Бела Шандор велики жупан 4 ф. Најиречаснији г. Љубо-
мир Купусаревић протопрезвитер 1 ф.

Благородна г. г. Јустин Коњовић велепоседник и посланик сомбор-
ски 5 ф. Н. Ђ. Вукићевић управитељ срп. учит. школе 4 ф. Исидор Стој-
ковић професор 1 ф. Петар Вукићевић сенатор и председник цркв. оп-
штине 1 ф. Стеван Семзе велепоседник 3. ф. Јулије Семзе велепоседник
3 ф. Др. Стеван Поповић градски лекар 2. ф. Богољуб пл. Еремић члан
жупанијског сиротињског стола 2 ф. Антоније Јерковић члан кр. суда 1
ф. Др. Ђена Павловић одветник 3 ф. Александар Тесфановић кр. табле
председник 1 ф. Др. Пера Цветковић одветник 2 ф. Константин Максимо-
вић сенатор 2 ф. Гедеон Леовић одветник 1 ф. Стеван Војнић жуп. зва-
ничник 2 ф. Жига Коцкар срески судија 1 ф. Др. Сакал 1 ф. Милован
Вукмировић ц. кр. капетан 1 ф. Урош Јовановић званичник 2 ф. Ника
Грујић учитељ на вишој дев. школи 2 ф. Ђена Ковачић професор гимн.
сомборске 1 ф. Ђура Николић подкапетан 1 ф. Ђена Турски сенатор 1
ф. Новак Стојачковић мерник 1 ф. Владислав Поповић 1 ф. Јован Благо-
јевић 1 ф. Јана Лалашевић велепоседник 1 ф. Самуило Живановић ве-
лепоседник 1 ф. Дим. Плачков званичник 1 ф. Благородне гђе Јелисавета
Бирвалска р. Загорјаца 2 ф. Маја Бирвалска рођ. пл. од Зако 1 ф.

Г. Г. Коста Косанић 3 ф. Миљивој Каракашевић 1 ф. Јосиф Холен-
дер трг. 150 ф. Никола Ђ. Теодоровић 1 ф. Јулије Фалцион трг. 1 ф.
Роберт Хајндхофер 1 ф. Ђура Миљивојевић 2 ф. Јустин Лугумерски 1 ф.
Даша Грујић трг. 1 ф. Коста Давидовић 2 ф. Паја Стојшић 1 ф. Штајн
и Енгл трговци 1 ф. Јулије Силађи 1 ф. Гал 1 ф. Коломан Биелички 1
ф. Фердинанд Битерман штампар 1. Сава Теодоровић трг. 1. Ђорђе Бр-
кић 1 ф. Јован Ракин 1 ф. Сима Јовановић златар 1 ф. Јулиус Новак 50
новч. Коста Цветковић 50 новч. Чедомиљ Милутиновић трг. 50 новч. Јо-
ван Буњи бравар 1 ф. Ђорђе Тарањски 1 ф. Андрија Пекановић 50 новч.
Јован Јанковић 50 новч. Пилер 40 новч. Ковачић 30 новч. Филип Бошњак
30 новч. Август Пушкаш 20 новч. Дина Седмаковић 40 новч. Гђе Ана
Лазаревић 1 ф. Драгиња Бркић ф. Јулија Греф. 1 ф. Ана Карановић 1 ф.
Јелена Дабић 1 ф. Антоније Јанковић 1 ф. Марија Вукићевић 1 ф. Н.
Н. 1 ф. Н. Н. 1 ф. Лујза Бркић 1 ф. Марија Топалевић 1 ф. Драгиња
Гавриловић 50 новч. Марија Ајдуковић 1 ф. Софија Манојловић 1 ф. Ка-
тарина Л. Протић 40 новч. Н. Н. 40 новч. Н. Н. 10 новч. Гђе Даринка
Адамовић 1 ф. Зорка Грујић 1 ф.

Са стране су нам послала ова господа прилоге: Благородна г. Др.
Паја пл. Еремић посланик кикиндски 20 ф. Пречасни г. Петар Чолић па-
рох и намесник у Турији 1 ф. Г. Г. Милан Новаковић учитељ у Ђали 2
ф. Душан Ламбрин учитељ у Иланци 1 ф. Војин Давидовић 1 ф. Стеван
Димитријевић 50 новч. Паја Цветковић 50 новч. Никола Косанић 50 новч.
сви из Иланце.

Доброволних прилога примљено је 143·50 ф.р.; за улазнице добивено

је 121 фор. Свега 264 фор. 50 новч. Трошка је било 189 29 фор.; чистог прихода је остало 75·21 фор.

Чист приход је раздељен у присуству г. Н. Ђ. Вукићевића управитеља међу сиромашне ученике и ученице овога завода и то: Даринка Обушковићева приправница II. раз. 8 фор. Олга Црнојачка приправница II. разр. 5 фор. Светислав Лончарић приправник III. разр. 7 фор. Василије Јовановић приправник III. разр. 5 фор. Димитрије Петровић приправник III. разр. 5 фор. Димитрије Васић приправник II. разр. 7 фор. Вељко Гавриловић приправник II. разр. 8 фор. Богољуб Чонкић приправник II. разр. 5 фор. Стеван Љубојевић приправник I. разр. 6 фор. Лазар Љубојевић приправник I. разр. 6 фор. Сава Торђански приправник I. разр. 5 фор. Милева Лазић ученица више дев. школе 5 фор. За лекове пок. Исидора Петровића бившег приправника 3 ф. 21 новч.

Стеван Коларић, председник привредничког одбора.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Седница срб. нар. Школског Савета држаће се у понедељак 13. Априла у Ср. Карловцима.

Први учитељи глухонемих у Србаља. Г. Јован Бољарић негдашњи питомац учитељске школе Сомборске, још као учитељ у Бранину у и Суљошу, пре 15 година почео је учити глухонему децу са добрим успехом. Он је ту пракеу своју уз редовни учитељски посао продужио и прешавши у Србију Као учитељ у Смедереву научио је безилатно читати и писати и рачунати једнога глухонемог дечка по имену Милету Тодоровића, који сада као слагач у државној штампарији београдској себи хлеба заслужује. Ове године постављен је г. Јован Бољарић за учитеља I и II. разреда у школи Теразијској у Београду и уједно за певца краљевске дворске капеле. Уз своје редовно занимање учи он после прописаних школских часова глухонему децу читању, писању и рачунању и прима такову децу са стране на стан, храну и васпитање.

Г. Радивој Поповић испитани срб. нар. учитељ, изобразивши се за учитеља глухонемих у Бечу, отворио је ове године школу за глухонеме у Митровици, у којој се глухонема деца васпитавају, па уче и говорити. Његов један глухонем ученик научио је већ и молитву Господњу.

Ми од своје стране поздрављамо покушаје ових првих србских учитеља глухонеме деце и пажљивим чинимо родитеље и старатеље такове несрећне деце, да их овим искусним учитељима Србима на васпитање дају, а обштине, задруге и све оне Србе и Србкиње, које је Бог земаљским благом обдарио, умољавамо, да на оваке хуманитарне заводе прилажу, и да их материјалним средствима подпомажу. То су у садашње време најбоље задужбине.

Избор учитеља. У Станишићу трећи дан Ускрса изабран је за учитеља једногласно г. Павао Коњовић.

Наименовање. Јован Кијурине досадашњи пр. учитељ у Турчевић пољу наименован је за привр. учитеља у Великој Барњи. — Петар Коњовић привр. учитељ у Маринци наименован је за правога учитеља у Чепињу. Софија Војводићева привр. учитељица у Србу потврђена је за праву учи-

тељицу у истом месту. — Корнилије Поповић свршени приправник и помоћни учитељ наименован је за привр. учитеља у Огару. — Даница Славнићева учитељска приправница наименована је за привр. учитеља у Шашинци. — Јелка Хрњача кандидаткиња учитељског звања пристављена је за привремену учитељицу у Бачинци. — Софија Косанићева привр. учитељица у Црепаји потврђена је за сталну учитељицу.

Умировлења. Тодор Прњаворац учитељ крушедолски и Лука Рани-сављевић учитељ у Бастији у Хрватској стављени су у стање мира.

НЕКРОЛОГ.

Димитрије Акимовић учитељ вршачки преселио се у вечност у Вршцу 10. Марта ове год. у 48 ој живота свог години. — Покојник је рођен у Вршцу 1839. године. У месту свог рођена свршио је најпре трећи реални разред, а затим Богословију г. 1859. с превосходством Педагогијске науке слушао је у Сомбору 1859—60. и 1860—61. најприлежније и са врло добрим успехом, испит учитељски положио је у Јулију 1861. Изабран за учитеља вршачког провео је 26 година у овом трудном послу, а при том је и у тамошњем приватном васпитном заводу женском лекције из србског језика давао. — Целога живота свог био је благе и скромне нарави, а као учитељ верно је и савестно одиравао своје дужности, старајући се својски око васпитања и обучавања поверене му младежи. У њему је школа србска изгубила једнога од најтрудољубивијих својих учитеља. Тело покојниково онојано је у саборној цркви вршачкој 11. Марта после подне, а затим је уз пратњу свију учитеља и ученика и многобројног грађанства сахрањено на гробљу код храма свијух Светих.

Јосим Коњовић бивши Србско-Кларински народни учитељ после кратког боловања преселио се у вечност 28. Марта у 35. г., а 29. Марта на Цвети тело му је предато земљи свога живота. Покојник је рођен у Сомбору 1852 године, где је и учитељску школу свршио 1870. године. У Срској-Кларији је учитељско звање за ових 17. година тачно и савестно отиравао, у друштву омиљен и поштован, а у школи прави отац школске младежи. Нека је вечна успомена нашем нигда незаборављеном честитом србском учитељу.

Василије Црквењак учитељ у Тарашу преселио се у вечност 26. Марта о. г. у 28-ој живота свог години.

Јован Аврамовић приправник родом из Вршца после дужег и тешког боловања од сушице упокојио се код својих сродника у Гају (близо Ковина) 13. Фебруара о. г. а 14. Фебруара је сахрањен. Покојник је био сироче без отца и матере, и од младости био слабога здравља; али се у школи веома трудио и добро учио, прошле године свршио је први приправнички разред у Сомбору с врло добрим успехом, и уписао се у почетку ове школске године у други разред, али је још 17. Септембра због тешке бољетице морао с тугом срца школу оставити и отићи ради боље неге сродницима својима најпре у Делиблато а затим у Гај, где га је и смрт нашла. Бог му дао у рају насеље!!

Р А З Н О.

Дарови школама и учитељима:

Госпођица Милева Симића учитељица више девојачке школе у Новом Саду и сурадница овога листа шаље на дар Школски Лист за 1887. годину госпођици Марија Симићевој учитељици у Параћину и србским вероисповедним школама у Рац-Алмашу, у Дољој Нани у будимској епархији.

На дар од г. Владимира Красића сурадника нашег шаље се Школски Лист школи манастира Грабовца и Петру Недићу учитељу у Литоби.

Као дар младога сурадника нашег г. Љубомира Лотића учитеља у Карлову шаље се Школски Лист Православној Богословији у Призрен и г. Дим. Адамовићу учитељу правословне вероисповедне школе у Х. М. Вашархељу.

Госп. Свеван Јеремић професор гимназије в.кикинске послао нам је 9. предплатника из В.Кикинде: у то име шаље се на дар „Школски Лист“ школама србским у Торњи и у Кнезу.

Као дар г. Ст. Арсенивића скупиатеља шаље се „Школски Лист“ школи у Чоки.

НОВЕ КЊИГЕ

које су уредништву Школ. Листа на приказ достављене:

„*Летопис Матице српске* уређује А. Хаџић (књига 149.) 1887. Свеска прва. У Новоме Саду. Српска штампарија Дра Светозара Милетића 1887. Предплатна цена је за све 4 свезке од ове године 2 фор. Дућанска цена за сваку свеску је 70 новч.

„*Дела Вука Стеф. Караџића* књига прва. Српске народне пјесме скупио и на свијет издао Вук. Стеф. Караџић. I Најстарије пјесме јуначке. Београд. 1887. Штампа и издање краљ. српске државне штампарије.“ У књизи овај има 101 народна песма на 42 штампана табака Цена је два динара. Свака србска кућа требало би да ову књигу набави и у свакој породици треба она да се чита.

„*Приповетке* Милорада П. Шапчанина књига пета (са насловном сликом писатељевом). Издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новоме Саду 1887. — У овој су књизи приповетке: I. Монах Бенадије, II. Двадесет шести. III. Поремећени план. IV. Сургун. Цена је 70 новч.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Крушедолу тражи се учитељ и црквени појак православне вере. Плата је 400 фор., стан с вртом и огрев. Молбенице до последњег Априла по новом на в хрв. земаљску владу управљене имају се одирати на кр. котарску област у Иригу.

— У Тарашу тражи се учитељ. Плата је 400 фор. стан с баштом, огрев и уживање 5 ланаца земље. Молбенице се имају до 10. Маја поднети одбору у Тарашу.

— У Тиса С. Миклошу тражи се учитељ. Плата је 400 фор. и 3½ ланца земље. Рок до 30. Априла.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.